

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Свйонтик Олександри Олександрівни

на тему

«ЧИТАНКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

(друга половина XX – початок XXI століття)»

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність проблеми дисертаційного дослідження Свйонтик Олександри Олександрівни викликана, по-перше, прийняттям Концепції «Нова українська школи», яка актуалізувала проблему формування відповідальності учнів молодшого шкільного віку; по-друге, формування відповідальності необхідне для успішного зростання, розуміння, вміння вибудовувати стратегію власного і соціального розвитку індивіда, по-третє, необхідністю формування патріотів України ще у шкільному середовищі.

У цьому контексті актуальною є проблема читання як засобу формування відповідальності в учнів початкової школи. Цілком зрозуміло, що в сучасних умовах інформаційного суспільства, коли читання нівелюється висуваються нові вимоги до підручників для учнів початкової школи, зокрема читанок.

Загалом, дослідження читанок як засобу формування відповідальності в учнів початкової школи важливе для розвитку національної освітньої системи, оскільки сприяє вихованню відповідальних громадян. Накопичений досвід формування відповідальності засобами читанок в учнів молодших класів дає можливість успішно вирішувати ті завдання, які нині стоять перед суспільством: формування відповідальної компетентнісної особистості.

Звертання до вивчення, переосмислення історичного минулого задля сучасного, як справедливо зауважує дисертант, є необхідним для розв'язання виявлених у роботі суперечностей між: потребою суспільства у відповідальних громадянах та недостатнім осмисленням історичного досвіду

виховання відповідальності у молодших школярів; потребою формування відповідальності в учнів початкової школи та недостатнім змістовим наповненням сучасних читанок творами, які висвітлюють означену проблему; доцільністю оновлення змісту читанок та використання нових засобів, методів у формуванні відповідальності як однієї з важливих якостей учнів молодших класів в умовах освітнього діалогу рівнем готовності педагогів до організації та здійснення такої діяльності.

Вивчення історичного досвіду формування відповідальності молодшого школяра засобом читанки, виокремлення позитивних ідей, принципів є затребуване сьогоднішнім часом і відповідає сучасним реаліям, що свідчить про актуальність і своєчасність дослідження О.О. Свійонтик.

Актуальність і значущість рецензованої роботи підтверджується й тим, що дисертація є складовою науково-дослідницької роботи кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка як складова комплексної наукової проблеми «Формування цінностей особистості в європейському освітньому просторі: теорія та практика» (номер державної реєстрації 0113U001233). Тема дисертації затверджена вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 13 від 22 листопада 2012 р.) та узгоджена у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні НАПНУ (протокол № 2 від 26 лютого 2013 р.).

Аналізуючи дисертаційне дослідження, відзначаємо, що автор цілком обґрунтовано наголошує на потребі формування відповідальності учнів початкових класів засобами читанок (друга половина XX – початок XXI ст.)».

На основі цього доречною є постановка мети роботи, яка передбачає ретроспективний аналіз змісту читанок для дітей молодшого шкільного віку як засобу формування відповідальності (друга половина XX – початок XXI ст.).

Відповідно до мети автором досить чітко визначені завдання дослідження, які успішно реалізовані, об'єкт та предмет наукового пошуку.

Схвалення, на нашу думку, заслуговує теоретична база дослідження, яка

є достатньо обґрунтованою, що забезпечено методологією історико-педагогічного дослідження, джерелами історії розвитку освіти та педагогічної думки в Україні, філософськими теоріями освіти, положенням про розвиток та становлення особистості, законодавчими освітніми документами.

Позитивним є теоретичне обґрунтування вихідних положень дослідження та його наукової новизни. Все це дало змогу здобувачу виконати оригінальну і самостійну, цікаву наукову роботу.

Схвалення, на нашу думку, заслуговують запропоновані й науково аргументовані методи, застосовані у дослідженні (загальнонаукові, пошуково-бібліографічний, персоналістично-біографічний, герменевтичний, історико-ретроспективний, контент-аналіз), є адекватними до визначених завдань.

Автором чітко і науково обґрунтовано хронологічні межі дослідження, простежується їх доцільність, що допомогло здобувачу виконати самостійне наукове дослідження, однак нижню межу дослідження варто було б визначити у відповідності до документу, який більш детально стосується початкової школи.

Аналіз структури дисертаційної роботи свідчить, що вона побудована у відповідності до логіки поставлених і розв'язаних наукових завдань.

Потужними і змістовними є додатки. Інформаційний матеріал, представлений у них розширює розуміння глибини дослідженості проблеми та обґрунтовує репрезентативність поданих матеріалів.

Структура дисертації цілком логічна, її обсяг та оформлення відповідають чинним вимогам.

Вірогідність і достовірність отриманих результатів обумовлено ґрунтовним вивченням і відбором здобувачем джерельної бази дослідження (355 джерел, з них 13 іноземними мовами), що дало змогу відтворити детермінанти формування відповідальності учнів молодшої школи засобами читанок у досліджуваний період.

Безперечно, робота має наукову новизну та теоретичне значення, яка, зокрема, полягає у тому, що в дисертації на основі аналізу широкого кола джерел та наукової літератури вперше цілісно досліджено зміст читанок у

формуванні відповідальності в учнів початкової школи (друга половина XX – початок XXI ст.); виокремлено основні групи детермінант змістового наповнення читанок як засобу формування відповідальності в учнів початкової школи у визначених хронологічних межах: суспільно-політичні; соціально-економічні; культурно-освітні.

До здобутків дисертанта відносимо уточнення сутності базових понять дослідження (відповідальність, формування відповідальності у молодших школярів, читанка як засіб формування відповідальності в учнів початкової школи); запропоновану періодизацію змістового наповнення читанок (1958–2015) як засобу формування відповідальності у молодших школярів, в основу якої покладено визначені критерії (суспільно-політичні чинники, правове регулювання початкової освіти, нові методи навчання молодших школярів): *перший* (1958–1971) – спрямованість змісту читанок для початкової школи на формування відповідального ставлення до трудової діяльності; *другий* (1971–1985) – зорієнтованість змісту читанок на формування відповідального ставлення до пізнавальної діяльності молодшого школяра; *третій* (1985–1991) – оновлення змісту читанок у формуванні відповідального ставлення до суспільно корисної діяльності молодших школярів; *четвертий* (1991–2015) – модернізація змісту читанок у формуванні відповідальності як інтегрованої якості молодшого школяра; розкрито виховну спрямованість читанок для початкової школи у формуванні відповідального ставлення до трудової, пізнавальної, суспільно корисної діяльності (1958–1991); доведені важливість змісту читанок у формуванні відповідальності як інтегрованої якості дітей молодшого шкільного віку (1991–2015).

Варті уваги, розроблені авторська програма курсу «Читанка як засіб формування відповідальності в учнів початкової школи: історія і сучасність» і хрестоматія «Виховуємо відповідальність (за творами В. Сухомлинського)»;

Важливим аспектом роботи є ідеї використання читанок у формуванні відповідальності у молодших школярів та визначення їхньої актуальності для сучасної теорії і практики виховної роботи у початковій школі.

Відзначимо й практичне значення дослідження, яке полягає, насамперед,

у тому, що його матеріали лягли в основу авторської програми курсу «Читанка як засіб формування відповідальності в учнів початкової школи: історія і сучасність» і хрестоматії «Виховуємо відповідальність (за творами В. Сухомлинського)». Вагомим є особистий внесок здобувача, що полягає в відборі творів В. Сухомлинського з проблеми формування відповідальності в опублікованій хрестоматії, згрупування їх за особливостями виховання та ін.

Основні положення, висновки та рекомендації дослідження впроваджено в освітній процес низки закладів вищої і середньої освіти України, що засвідчують відповідні довідки: в освітній процес Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 2661-У від 14.06.2018 р.), ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (довідка № 01-15/03-857 від 11.06.2018 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 759-33/03 від 04.06.2018 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 570 від 31.05.2018 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 66-01-12 від 14.06.2018 р.), КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» (довідка 431/01-13 від 19.06.2018 р.), загальноосвітніх шкіл І–ІІІ ступенів № 1 імені Івана Франка та № 4 м. Дрогобич (довідка № 01-4/879 від 07.06.2018 р.).

Не викликає сумніву достовірність отриманих наукових результатів, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження, що забезпечується належною обґрунтованістю вихідних позицій, застосуванням адекватних методів, широтою апробацією та впровадженням наукових розробок у педагогічний процес вищих навчальних закладів.

Основні результати дослідження відображені у 22 публікаціях, із них 9 статей у фахових науково-педагогічних виданнях України, 5 – у зарубіжних виданнях, 3 – у збірниках наукових праць, 4 – у збірниках матеріалів конференцій, 1 хрестоматія.

Апробація результатів роботи є досить потужною і не викликає сумніву, адже була здійснена на 16 міжнародних, 4 всеукраїнських та 4 регіональних науково-практичних конференціях.

Наголосимо, що результати і висновки дисертації можуть бути використані в освітньому процесі вищої та початкової шкіл, при укладанні навчальних програм з історії педагогіки, спецкурсів і спецсемінарів, написанні навчально-методичної та довідкової літератури, педагогічних антологій. Отримані результати можуть стати підґрунтям для подальших педагогічних досліджень з метою удосконалення і оновлення змісту виховної роботи у школі та позашкільних закладах.

Все вищезазначене засвідчує високий рівень теоретичної підготовки здобувача, його внесок у вирішення конкретних наукових проблем і дозволяє зробити висновок про достатній рівень її кваліфікації.

Автореферат дисертації оформлено згідно з існуючими вимогами, його зміст відповідає змісту дисертації та дозволяє скласти повне уявлення про логіку, послідовність, основні методи, хід та результати дослідження.

Оцінюючи загалом позитивно дисертаційне дослідження О.О. Свйонтик, звертаємо увагу на деякі дискусійні моменти та недоліки:

1. Оpubлікована хрестоматія «Виховуємо відповідальність (за творами В. Сухомлинського)» виграла б, якщо би була побудована у відповідності до виділених автором детермінант та проявів відповідальності.

2. В авторефераті роботи подані основні групи детермінант змістового наповнення читанок (с. 8), а детально описані вони лише у висновках. Варто було б їх розкрити в основному змісті автореферату.

3. Дослідження виграло б, якщо б у другому розділі роботи було б зроблено порівняльний аналіз формування відповідальності молодших школярів засобами читанок виділених етапів і сьогодення в умовах компетентнісного підходу.

4. В авторефераті ретельнішої класифікації потребує високо репрезентативна джерельна база дослідження. Робота була би повнішою, якщо б автор проаналізувала архівні джерела.

Загальний висновок: Дисертаційна робота О.О. Свйонтик «Читанка як засіб формування відповідальностей учнів початкової школи(друга половина XX – початок XXI століття)» підготовлена на науковому рівні,

містить ґрунтовні теоретичні напрацювання і має практично значущі висновки. Вона відповідає вимогам п.п. 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567, а її автор – Свйонтик Олександра Олександрівна– заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Тому є всі підстави вважати, що це завершене, цілісне, самостійно виконане дослідження актуальної проблеми, яке містить суттєві для сучасної історико-педагогічної науки нові теоретичні результати.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика

Прикарпатського національного університету

імені Василя Стефаника

Л.М. Прокопів

